

Etnografia Polski – regiony etnograficzne

Kaszubskie nuty: poznajmy region Kaszub (kl. 0–3)

Zapraszamy na spotkanie z „egzotyczną”, choć bliską kulturą kaszubską. Spróbujemy przetłumaczyć język kaszubski w piosenkach i legendach. Odkryjemy bursztynowy skarb Kaszub i zatańczymy w rytmie falującego morza. Zobaczymy, jak wygląda słynne kaszubskie wzornictwo, posłuchamy diabelskich skrzypiec i burczybasu. Na zajęciach wykonamy również ozdobę inspirowaną kaszubskimi motywami.

Mazowsze: Łowiczanka jestem (przedszkole, kl. 0–3)

Kultura łowicka jest częścią regionu mazowieckiego i jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych przykładów polskiej sztuki ludowej. Na zajęciach poznamy piękne wielobarwne wzory łowickich wycinanek i haftów. Zatańczymy w rytmie tańców mazurkowych i zaśpiewamy przyśpiewki o Łowiczance. Każdy uczestnik wykona własną ozdobę inspirowaną wzorami łowickimi.

Wilamowice – warsztaty dla najmłodszych (kl. 0–3)

Cóż to takiego gyśtałt, jypła lub rök? Czy to coś do jedzenia? A może do ubrania? Jeśli jesteście ciekawi, zapraszamy na spotkanie, na którym porozmawiamy o Wilamowianach, ich szczególnym języku i tradycjach. Dowiedziecie się, kim byli śmierguśnicy, jakie ciekawe stroje nosiło się w Wilamowicach, a także, czy Hobbit może mówić po wilamowsku. Nie zabraknie też legendy o księżycu... w studni!

Urzecze (przedszkole, kl. 0–3)

Jak dawni mieszkańcy nadwiślańskich terenów radzili sobie z żywiołem rzeki? Czym charakteryzowała się dawna wieś Wilanów? Co można upleść z wikliny? Na zajęciach poznamy Urzecze - mikroregion etnograficzny, który swym obszarem obejmuje też część Warszawy. Warsztaty przybliżą ciekawostki dotyczące życia i kultury dawnej na tym terenie. Na zajęciach wykonamy również pracę inspirowaną haftem wilanowskim.

Mazowsze: Podróż wokół dźwięków, muzyki i tańca (przedszkole, kl. 0–3)

Muzyka towarzyszyła ludziom w różnych chwilach ich życia, podczas świąt i obrzędów, przy zabawie i przy pracy. Na zajęciach zapoznamy się z kulturą Mazowsza właśnie poprzez muzykę. Zajęcia będą miały formę warsztatową o charakterze muzycznym. Uczestnicy będą mieli okazję ćwiczyć słuch i pamięć muzyczną. Dowiedzą się także, jakie instrumenty były charakterystyczne dla kapel z Mazowsza, poznają różne rytmy i melodie.

Tradycje Beskidu Żywieckiego (kl. 0–3)

Czy spotkaliście Dziady Żywieckie? A może słyszeliście, jak grają dudy? Czy założylibyście ciasnochę? Na spotkaniu poznacie kilka tradycji Beskidu Żywieckiego, m.in. jak wyglądały barwne korowody podczas Żywieckich Godów, jaki strój nosili Górale z Żywiecczyny, a nawet zatańczymy tradycyjne góralskie tańce! Na warsztacie wykonamy też ozdobę inspirowaną wzornictwem z Żywiecczyny.

Góralskie opowieści o Podhalu (przedszkole, kl. 0–3)

Autentyczny i żywy folklor góralski jest kultywowany każdego dnia w wielu miejscowościach na Podhalu. Dla nas ceprów stanowi niesłychaną atrakcję. W czasie warsztatów uczestnicy zapoznają się z góralską obrzędowością, zwyczajami oraz gwarą. Wykonają też na pamiątkę słowniczek gwary podhalańskiej.

Strój, taniec i gwara na Warmii (przedszkole, kl. 0–3)

Warmia to kraina lasów i jezior, dawniej zamieszkiwali ją ludzie, którzy nazywali się Warmiakami. Mówili gwarą warmińską, której posłuchamy i nauczymy się na zajęciach. Nie byli ani Polakami ani Niemcami. Przyjrzymy się tej grupie etnograficznej, zobaczymy jak mogli się ubierać, jakie mieli zwyczaje. Nauczymy się śpiewać i tańczyć po warmińsku.

Etnografia Polski – obrzędy i zwyczaje doroczne

Boże Narodzenie (przedszkole, kl. 0–3)

Czy wiecie, skąd się wziął zwyczaj strojenia bożonarodzeniowego drzewka? Co to są świąty? A może zgadniecie, gdzie w domu trzymano podłaźniczkę? Na te i inne pytania znajdziemy odpowiedź podczas świątecznych zajęć. Uczestnicy poznają tradycje bożonarodzeniowe z różnych regionów Polski. Będzie to okazja do zapoznania się z mniej znanymi zwyczajami. Nie zabraknie opowieści wigilijnych, kolęd. Uczestnicy wykonają także ozdoby choinkowe.

Nowy Rok – poznajcie byśki (przedszkole, kl. 0–3)

Na zajęciach poznamy historię obrzędowego pieczywa noworocznego, czyli byśków i nowych latek. Te figurki z ciasta chlebowego, przedstawiające najczęściej zwierzęta, były niegdyś popularne na Kurpiach, Warmii, Podlasiu i Mazurach. W trakcie warsztatów ulepimy własne figurki.

Karnawał (przedszkole, kl. 0–3)

Na zajęciach pokażemy uczestnikom karnawałowy „Świat na opak”, poznamy postaci pojawiające się w barwnym karnawałowym korowodzie i wykonamy tradycyjne maski karnawałowe.

Walentynki dawniej i dziś (przedszkole, kl. 0–3)

Podczas warsztatów dzieci będą miały okazję dowiedzieć się, skąd się wzięły Walentynki. Poznają też niezwykłą postać św. Walentego poprzez legendy i sposoby przedstawiania go w ikonografii. Dzięki zabawom dotkniemy też tematu emocji. Zwieńczeniem zajęć będzie wykonanie serca otulonego ciepłąką wełną, które można komuś podarować.

Wielkanoc (przedszkole, kl. 0–3)

Zajęcia przybliżą dzieciom ludowe tradycje wielkanocne, także te mniej znane, z różnych regionów Polski. Dzieci pobawią się w zabawy przywołujące wiosnę. Wspólnie wykonamy palemki lub pisanki różnymi tradycyjnymi technikami (do uzgodnienia).

Noc Kupały (przedszkole, kl. 0–3)

Na zajęciach poznamy bliżej wierzenia i zwyczaje związane z Nocą Kupały. Uczestnicy poznają genezę tego święta i obyczaje z nim związane. Dowiedzą się o znaczeniu ognia i wody w obrzędach. Przybliżymy także trochę ludowych wierzeń na temat mocy ziół. Każda osoba uczestnicząca będzie mogła wykonać pamiątkę z wykorzystaniem suszonych roślin.

Dziady, albo święto zmarłych u dawnych Słowian (przedszkole, kl. 0–3)

Co mają wspólnego dziady z domowikami i czym były kraboszki? Czy święto zmarłych było dla dawnych Słowian smutną czy radosną okolicznością? Na spotkaniu dowiemy się, jak kiedyś obchodzono to święto i co z dawnych tradycji pozostało nam do dziś. Zrobimy też własne maski związane ze słowiańskim świętem zmarłych.

Andrzejki i katarzynki. Dawne wróżby nie tylko z wosku (przedszkole, kl. 0–3)

O andrzejkach słyszeli niemal wszyscy, ale czy wiecie, że kiedyś kawalerowie obchodzili też katarzynki? Czym było to święto, jak niegdyś szukano swojej drugiej połówki i czego oczekiwano od wybranki lub wybranka serca - o tym dowiemy się na spotkaniu. Poznamy też różne wróżby, którymi panny i kawalerowie starali się przewidzieć, kim będzie ich przyszły mąż lub żona.

Cztery pory roku w kulturze ludowej – kalendarz, obrzędy i obowiązki (kl. 0–3)

Jak można przywołać wiosnę? Jak odpoczywano w długie letnie dni? Co to jest darcie pierza? Jak spędzano zimowe wieczory? Na zajęciach opowiemy, jak dawniej na wsiach w Polsce wyglądały prace rolnicze i gospodarskie. Zapoznamy się z najważniejszymi zwyczajami agrarnymi, z obrzędowością doroczną, a także wykonamy ozdobę inspirowaną wybraną porą roku. Zajęcia mogą dotyczyć szczegółowo konkretnej pory roku lub opowiadać o pełnym roku obrzędowym.

Etnografia Polski – życie codzienne i sztuka ludowa

Folklor dziecięcy – zabawy naszych babć i dziadków (przedszkole, kl. 0–3)

Podczas spotkania dowiemy się, jak dawniej dzieci mieszkające na wsi spędzały wolny czas. Niegdyś dzieci często pomagały rodzicom przy różnych pracach gospodarskich, na przykład wypasały owce lub zajmowały się kurami. Dlatego dzieci wykorzystywały każdą możliwą okazję do zabawy, także na polu, na pastwisku czy na podwórku. „Ślepa babka”, „Panna róża”, „Wilk i gąski” – znacie te zabawy? Odgadniemy zagadki, poznamy wyliczanki i wymyślimy, do czego w zabawie mogły służyć patyczki i kamyki. Zrobimy również własną zabawkę. Jednym słowem damy się ponieść dziecięcej wyobraźni!

Zimowe wieczory w wiejskiej chacie (przedszkole, kl. 0–3)

Dawniej pory roku bardzo wpływały na codzienność ludzi mieszkających na wsi. Każda z nich miała sobie tylko przypisane zadania, prace i święta. Nadejście zimy spowalniało czas i zapowiadało przeniesienie czynności gospodarskich z pola w obręb zagrody i domu. Wieczory spędzano wspólnie, wykonując różne drobne prace np. skubanie pierza, haftowanie, szycie, naprawa sprzętów gospodarskich. Robiono też różne ozdoby, a przy tym opowiadano niezwykle historie lub śpiewano.

Przy ciepłym piecu i w dobrym towarzystwie – tak spędzano ten zimowy czas. Na zajęciach poznamy lepiej atmosferę tych zimowych wieczorów. Wykonamy także pamiątkę z zajęć.

Rośliny w kulturze ludowej (przedszkole, kl. 0–3)

Czy wiecie, jak wygląda dziurawiec albo przytulia? W jaki sposób pozbywano się kiedyś brodawek? A jak chroniono się przed złą magią? Rośliny stanowiły ważny element kultury ludowej. Od wieków znana jest ich różnorodna moc i właściwości. Na zajęciach zapraszamy do wejścia w świat ziół. Poznamy kilka roślin i ich lecznicze, a nawet magiczne właściwości i zastosowania.

Stroje ludowe (kl. 0–3)

Czasem oglądając stare zdjęcia lub ryciny, wyobrażamy sobie, że kiedyś na co dzień na wsiach chodzono w pięknych łowickich pasiakach lub krakowskich czapkach z piórem. Wbrew pozorom strój ludowy nie był jednak strojem codziennym, lecz noszono go od święta i na specjalne okazje. Każdy region (a niekiedy nawet każda wieś!) miał własny strój, który odróżniał go od sąsiadów. Podczas zajęć porozmawiamy o tym, czym były stroje ludowe, a następnie uczestnicy przygotują laleczki ubrane w wybrany strój.

Sztuka wycinanki łowickiej (kl. 0–3)

Wycinanki łowickie są szczególnym elementem łowickiego folkloru, ponieważ zachwycają feerią barw i misternych kształtów. Możemy zobaczyć okrągłe gwiazdy, prostokątne kodry czy ułożone pionowo tasiemki. Na warsztatach przyjrzymy się różnym rodzajom wycinanki łowickiej, by w końcu zmierzyć się ze stworzeniem własnego, niepowtarzalnego motywu, który po oprawieniu będzie mógł dumnie zawisnąć na ścianie domu.

Etnodizajn – warsztaty kreatywne (kl. 0–3)

Na zajęciach opowiemy, czym jest projektowanie, wzornictwo i etnodizajn, a także jak można się inspirować kulturą ludową. Zajęcia będą bazowały na sztuce i wzornictwie wybranego regionu (np. Łowicz, Kaszuby, Podlasie), a uczestnicy będą mogli zaprojektować własne przedmioty użytkowe z wykorzystaniem ludowych form i motywów.

Tradycyjne zero waste - etnograficzne podejście do ochrony środowiska (przedszkole, kl. 0–3)

Zero waste to znaczy bez odpadów! Na warsztacie porozmawiamy o ludowych tradycjach zero waste, czyli o tym, jak dawniej wykorzystywano zużyte przedmioty i nadawano im drugie życie. Zrobimy też pamiątki z zajęć metodą zero waste.

Kultury Świata

Dzień dziecka w Japonii (przedszkole, kl. 0–3)

Jeśli świętować, to tylko w Japonii! W tym kraju dzieci mają swoje święta 3 razy w roku! 5 maja przypada Kodomo no Hi – Dzień Dziecka. Z okazji Dnia Dziecka w Japonii wykonuje się dekoracje w kształcie karpi (jap. koinobori). Dekoracje te wyrażają życzenia siły, odwagi i zdrowia dla dzieci. Na warsztatach uczestniczki i uczestnicy sprawdzą, co wiedzą o Kraju Kwitnącej Wiśni, dowiedzą się o obchodach Dnia Dziecka w Japonii, a także zrobią własne koinobori.

Mandala (przedszkole, kl. 0–3)

Czy wiesz, że największa stworzona mandala ma 14 m średnicy? To więcej niż niejeden pokój! Mandala to symbol harmonii i doskonałości, oznacza koło życia, cały świat, święty krąg. Zapraszamy na zajęcia etnograficzno-plastyczne poświęcone mandali, podczas których poznamy znaczenie, symbolikę i genezę tego rytualnego znaku. Na zajęciach każdy stworzy własną rysowaną mandalę z użyciem prostych geometrycznych wzorów.

Fińskie ozdoby bożonarodzeniowe himmeli (kl. 0–3)

Finowie cenią sobie tradycję, jej prastare oblicze, ale też nowe inspiracje. Dzięki temu stare, runiczne pieśni i szklane nowoczesne wzornictwo mogą funkcjonować obok siebie w kulturze, tworząc żywą tradycję charakterystyczną dla Finlandii. Na warsztacie poznamy kulturę Finlandii oraz tradycyjne fińskie dekoracje tzw. himmeli. Są to trójwymiarowe, wiszące dekoracje zrobione najczęściej ze słomy, o prostszych lub bardziej skomplikowanych geometrycznych kształtach. Na zajęciach opowiemy, na jaką okazję robiono dawniej himmeli oraz jak powinno wyglądać, aby zapewnić obfitość i powodzenie. Każdy uczestnik zajęć będzie miał możliwość zrobienia własnych ozdób himmeli.

Chleb w kulturach świata (kl. 0–3)

Uważa się, że chleb jest znany ludzkości od przeszło 12 tysięcy lat. Przez tak długi okres zmienił swoje oblicze, ale cały czas ma duże znaczenie w wielu kulturach świata. Dowiemy się, z czego można robić chleb, a także jaki jest proces jego powstawania: od ziarna aż do bochenka. Zaznajomimy się również z polskim pieczywem obrzędowym. Dowiemy się, jak powstawały najdawniejsze chleby, jakie pieczywo robi się w innych kulturach i z jakimi zwyczajami jest to związane.

Chanuka (przedszkole, kl. 0–3)

Żydowskie święto Chanuka, znane również jako Dzień Ognia lub Święto Świec, trwa 8 dni i wiąże się z nim rytuał zapalania świec, świec i lampek oliwnych, umieszczonych na specjalnym dziesięcioramiennym świeczniku – chanukii. Podczas warsztatów zapoznamy się z historią oraz przebiegiem święta, poznamy towarzyszące mu żydowskie zwyczaje i potrawy.

Wielkanocna podróż dookoła świata (przedszkole, kl. 0–3)

Wielkanoc jest najstarszym i najważniejszym świętem religijnym w chrześcijaństwie. Każdy chrześcijański kraj obchodzi ją w szczególny sposób: do znanych i jednakowych tradycji, które są uniwersalne dla całego świata, dodaje swoje lokalne obrzędy i zwyczaje. Podczas zajęć zostaną przedstawione różne sposoby świętowania Wielkanocy w wybranych krajach świata. Uczestnicy zapoznają się również z dawnymi polskimi zwyczajami, które współcześnie albo popadły w zapomnienie, albo nie są już tak powszechnie rozpoznawalne jak kiedyś.

Karnawałowa podróż dookoła świata (przedszkole, kl. 0–3)

Karnawał to okres balów, maskarad i zabaw. Rozpoczyna się w dniu Trzech Króli, a kończy we wtorek przed Środą Popielcową, która jest początkiem Wielkiego Postu i oczekiwania na Wielkanoc. Podczas zajęć wybierzemy się w podróż – poznamy zwyczaje i tradycyjne obrzędy związane ze świętowaniem Karnawału w różnych zakątkach świata.

Domy i domki – jak żyją ludzie w różnych częściach świata (kl. 1–3, kl. 4–6)

W jaki sposób i z jakich materiałów budowane są domy w różnych częściach świata? Jakie funkcje powinien spełniać dom i czy ma jakieś wyjątkowe przestrzenie? Czy wiecie co to jest pueblo, minka i kim są nomadzi? Na te i inne pytania odpowiemy podczas warsztatów.

Mity, legendy i opowieści o stworzeniu świata (kl. 1–3, kl. 4–6)

Gdzie mieszkają bogowie i ilu ich jest? Czy świat powstał z wybuchu? Czy może z żółwiego jaja lub wyrósł jak drzewo, a może wyłonił się z wielkiej wody? Uczestnicy warsztatu poznają kilka legend o powstaniu świata, a także wierzenia i symbole z różnych religii, m.in. mandalę – symbol harmonii i doskonałości świata.

Sowy – tajemnicze i nieuchwytnie. Wierzenia i symbole z różnych kultur (kl. 0–3)

Sowa to ptak nocy, od wieków owiany tajemnicą. Przypisywano jej mądrość i magiczne moce. Wierzenia dotyczące sów pochodzą z różnych zakątków świata. Sowy były związane z bogami, uznawano je za opiekuńcze zwierzęta totemiczne, czy też posądzano o niesienie złych wróżb. Na zajęciach poznamy najciekawsze legendy prezentujące sowy w różnych kulturach. Zastanowimy się, jakie współcześnie nadajemy sowie atrybuty, a także wykonamy pracę plastyczną z sowim motywem.

Przez Maroko, Tunezję i Egipt. Muzyczna podróż po Afryce Północnej (przedszkole, kl. 0–3)

Pustynia, piramidy, ciepłe morze, słowem – idealne miejsce na wakacyjny wypoczynek. Ale kraje Maghrebu, czyli Afryka Północna, to jednak także fascynująca kultura i sztuka! Skupimy się na poznaniu tajników tradycyjnej arabskiej muzyki. Uczestnicy poznają muzykę Afryki Północnej, w tym takie instrumenty jak bendir, darabuka, riq czy ney arabski, a także stworzą i zagrają swój własny rytm!

Słodka Turcja. Muzyka i kuchnia (przedszkole, kl. 0–3)

Zapraszamy na kulinarną i muzyczną podróż po Turcji! Czy jedliście kiedyś chałwę? A baklawę lub lokum? Odwiedzając Turcję, trzeba zapomnieć o diecie, bo kuchnia tego kraju słynie ze smakowitych deserów. Skąd pochodzą i co mówią nam o tureckiej kulturze? Jaki jest związek jedzenia z muzyką? Jakie instrumenty można było usłyszeć na dworze sułtana, a jakie wybrzmiewają dzisiaj na tureckich ulicach i targach? Dowiemy się tego wspólnie w trakcie warsztatów będących podróżą po kulinarnych i muzycznych tureckich tradycjach.

Na perskim dywanie (przedszkole, kl. 0–3)

Pewnie każdy z nas kojarzy bajkę o Aladynie. Ale czy wiecie, skąd wziął się tam latający dywan, magiczna lampa i czym naprawdę były dżiny? I czy faktycznie były niebieskie? Dowiemy się tego na zajęciach poświęconych perskiej kulturze, w czasie których poznamy też tradycyjne perskie instrumenty, takie jak ney, tombak, daf czy daire. Zastanowimy się, jaka muzyka mogła grać w pałacu szacha, a jakimi dźwiękami może wybrzmiewać tradycyjna perska biesiada i jak się do tego mają dywany (niekoniecznie latające).

Muzyka Kaukazu. Przez Armenię i Azerbejdżan (przedszkole, kl. 0–3)

Kaukaz to wspaniałe góry, zabytki i starożytne miasta, ale także niezwykle bogata i piękna muzyka. Na zajęciach poznamy tradycyjne ormiańskie i azerskie instrumenty, a także rytmy i melodie, które towarzyszą ludziom tych kaukaskich narodów przez całe życie. Co to jest duduk i balaban, a jak się gra na dajrze i qaval? Tego wszystkiego dowiemy w czasie muzycznych warsztatów przybliżających kulturę Armenii i Azerbejdżanu.

Jak brzmią Chiny? Muzyczna podróż po Państwie Środka (przedszkole, kl. 0–3)

Chiny to ogromny kraj, gdzie spotyka się wiele kultur, tradycji i wierzeń. To także ojczyzna różnych tradycyjnych instrumentów, rytmów i melodii, które dla naszego europejskiego ucha mogą brzmieć egzotycznie, ale również fascynująco. Na spotkaniu zastanowimy się, jak brzmią współczesne Chiny, a jak mogły brzmieć dawniej, dowiemy się, co muzyka zawdzięcza chińskim wynalazkom oraz jak brzmi tradycyjny chiński instrument zwany bawu.

Santería, czyli świat kubańskich wierzeń (przedszkole, kl. 0–3)

¡Hola, bienvenido a Cuba! Kuba to piękne plaże, palmy, słońce i morze. Jednak to nie jedyne atrakcje tego niezwykłego wyspiarskiego kraju. Kuba ma bardzo bogatą i ciekawą kulturę, którą naprawdę warto poznać! Jedną z niezwykle ciekawych rzeczy jest z pewnością santería, czyli kubańska religia, w której splatają się chrześcijańscy święci i afrykańskie bóstwa zwane Orichás. Na zajęciach poznamy kolorowy świat kubańskich wierzeń i zrobimy maskę inspirowaną jedną z Orishás.

Podróż Jedwabnym Szlakiem (przedszkole, kl. 0–3)

Zapraszamy na wyprawę starożytnym i tajemniczym Jedwabnym Szlakiem! Naszą podróż rozpoczniemy w Chinach, gdzie nauczymy się jeść pałeczkami, a następnie tropem baśni i opowieści podążymy do Azji Centralnej, zapoznamy się bliżej z kulturą starożytnej Persji i współczesnego Iranu oraz dowiemy się, czym się różni tradycja perska od arabskiej. W podróży towarzyszyć nam będzie brzmienie tradycyjnych perskich, arabskich i chińskich instrumentów.

Azja Centralna: od starożytności do dziś (przedszkole, kl. 0–3)

Co to za kraj, w którym wyschło morze? Gdzie znajduje się jedno z najdłużej zamieszkałych miast na świecie? Co to jest szaszmaqam? Jak brzmi dojra? Historia i kultura Uzbekistanu i sąsiadujących z nim krajów sięgają tysiący lat wstecz, jednak w Polsce wciąż niewiele o nich wiemy. W czasie warsztatów poznamy fascynującą kulturę Azji Centralnej, w czym towarzyszyć nam będzie brzmienie tradycyjnych azjatyckich instrumentów.

Gry i zabawy z różnych stron świata (przedszkole, kl. 0–3)

W jakie zabawy bawią się Wasi rówieśnicy mieszkający w innych częściach globu? Czy znają te same gry i zabawy, które my znamy? Z czego wykonane są ich tradycyjne zabawki? Spotkanie będzie okazją do poznania gier i zabaw, w które bawią się dzieci mieszkające w różnych krajach. Podczas zajęć odwiedzimy poszczególne kontynenty, zagramy i pobawimy się w popularne w gry i zabawy w różnych częściach globu. Na koniec każdy przygotuje własną zabawkę inspirowaną wybraną zabawką świata.